

13. Уголовная политика и ее реализация органами внутренних дел : [учебник] / под. ред. проф. Л.И. Беляевой. – М. : Академия МВД России, 2003. – 245 с.
14. Босхолов С.С. Основы уголовной политики: Конституционный, криминологический, уголовно-правовой и информационный аспекты / Босхолов С.С. – М. : «ЮрИнфоР», 1999. – 293 с.
15. Про затвердження таблиць невеликих, великих та особливо великих розмірів наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, які знаходяться у незаконному обігу : Наказ МОЗ України № 188 від 01.08.2000 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0512-00>.
16. Кримінальний кодекс України : науково-практичний коментар / Ю.В. Баулін, В.І. Борисов, С.Б. Гавриш та ін. ; за заг. ред. В.В. Сташиса, В.Я. Тація. – К. : Концерн «Видавничий дім «ІнЮре», 2003. – 1196 с.
17. Грянка Г.В. Адміністративна відповідальність за правопорушення у сфері незаконного виробництва, придбання, зберігання, перевезення, пересилання наркотичних засобів або психотропних речовин без мети збуту в невеликих розмірах / Грянка Г.В. // Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика). – 2011. – Вип. 24. – С. 163–170.
18. Борисов В.И. Преступления против жизни и здоровья: вопросы квалификации / Борисов В.И. – Х. : НПКФ «Консум», 1995. – 104 с.
19. Про наркотичні засоби, психотропні речовини і прекурсори : Закон України від 15.02.1995 № 60/95-ВР [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/60/95-%D0%B2%D1%80>.
20. Литвинов О.М. Нова криминологічна парадигма і політика протидії злочинності / Литвинов О.М. // Вісник ХНУВС. – 2011. – № 2(53). – С. 95–101.

УДК 343.13

ДРАГАН О.В.

ОКРЕМІ ПИТАННЯ ПРОКУРОРСЬКОГО НАГЛЯДУ ЗА ВИКОНАННЯМ ОРГАНАМИ ДЕРЖАВНОЇ ВИКОНАВЧОЇ СЛУЖБИ КРИМІНАЛЬНОГО ПОКАРАННЯ У ВИГЛЯДІ КОНФІСКАЦІЇ МАЙНА

Досліджено питання нагляду за додержанням законів при виконанні кримінального покарання у вигляді конфіскації майна, проблемні аспекти у законодавчому регулюванні цих питань, а також сформувано пропозиції до законодавства щодо їх усунення.

Ключові слова: конфіскація майна, покарання, примусове виконання, нагляд, прокурор.

Исследованы вопросы надзора за соблюдением законов при исполнении уголовного наказания в виде конфискации имущества, проблемные аспекты в законодательном регулировании этих вопросов, а также сформулированы предложения к законодательству относительно их устранения.

Ключевые слова: конфискация имущества, наказание, принудительное исполнение, надзор, прокурор.

The issue of supervising the observance of laws in the course of execution of criminal punishment in the form of confiscation of property, the problems in accordance with legislation of the execution production, the proposals on the improvement of the current legislation and practices are made.

Key words: confiscation of property, punishment, enforcement, supervision, prosecutor.

© ДРАГАН О.В. – кандидат юридичних наук, старший радник юстиції, заслужений юрист України, заступник начальника Департаменту підтримання державного обвинувачення та представництва інтересів громадянина або держави в судах (Генеральна прокуратура України)

Вступ. Вікіпедія дає наступне визначення конфіскації: **конфіскація** (майна або окремих предметів) – додаткове кримінальне покарання (у деяких країнах – «інший захід кримінально-правового характеру»), яке полягає у примусовому безоплатному вилученні у власність держави всього або частини майна, яке належить засудженому на праві власності [1].

В юридичній енциклопедії вказується, що поняття «конфіскація майна» походить від латинського «confiscatio» (дослівно – «поміщення в кошик (скарбницю) для зберігання грошей») – примусове, безоплатне вилучення у власність держави всього або частини майна, що є особою власністю громадянина [2, с. 285].

Відповідно до статті 41 Основного закону України – Конституції України конфіскація майна може бути застосована виключно за рішенням суду у випадках, обсязі та порядку, встановлених законом [3].

У чинному Кримінальному кодексі України (далі – КК України) поняття конфіскації майна розуміється в двох аспектах: як додатковий вид кримінального покарання (розділ X Загальної частини КК України) та як інший захід кримінально-правового характеру – спеціальна конфіскація (розділ XIV Загальної частини КК України).

Конфіскація майна як додатковий вид кримінального покарання полягає в примусовому безоплатному вилученні у власність держави всього або частини майна, яке є власністю засудженого. Якщо конфіскується частина майна, суд повинен зазначити, яка саме частина майна конфіскується, або перелічити предмети, що конфіскуються (ч. 1 ст. 59 КК України) [4].

Статтею 1 Закону України «Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів» від 2 червня 2016 року №1403-VIII примусове виконання судових і рішень інших органів (посадових осіб) покладається на органи державної виконавчої служби та у визначених Законом України «Про виконавче провадження» випадках – на приватних виконавців [5].

Відповідно до п. 2 ч. 1 ст. 3 цього Закону України «Про виконавче провадження» підлягають примусовому виконанню рішення на підставі виконавчих документів у кримінальних провадженнях у випадках, передбачених законом [6].

Відповідно до ст. ст. 12, 48 Кримінально-виконавчого кодексу України виконання покарання у вигляді конфіскації майна здійснюється центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику в сфері організації примусового виконання рішень судів та інших органів (посадових осіб), яким є Міністерство юстиції України, у випадках та в порядку, передбачених законами України [7].

Відповідно до ч. 2 ст. 26 Закону України «Про прокуратуру» прокурор, зокрема, здійснює нагляд за додержанням законів при виконанні судових рішень у кримінальних справах, в органах та установах шляхом проведення регулярних перевірок, а також у зв'язку з необхідністю належного реагування на відомості про можливі порушення законодавства, що містяться у скаргах, зверненнях чи будь-яких інших джерелах [8].

Водночас у новому Законі України «Про виконавче провадження» від 02 червня 2016 року відсутні положення про здійснення прокурором нагляду за додержанням законів при виконанні судових рішень у кримінальних справах.

За даними судової статистики, у 2015 році додаткове покарання у вигляді конфіскації майна призначено 2206 особам, у 2016 – 1424 [9].

Облік виконавчих документів, що перебувають на виконанні в органах державної виконавчої служби, здійснюється Міністерством юстиції України відповідно до наказу від 21.12.2011 № 66/2 «Про затвердження звітності за формою № 1 (піврічна) «Звіт про роботу органів державної виконавчої служби» та Порядку щодо її складання» [10].

Разом з тим, вказаною формою звітності не передбачено окремого обліку виконавчих документів про конфіскацію майна засуджених за вироками судів.

Дискусія щодо доцільності існування такого виду, як конфіскація майна, триває вже довгий час. Питанням нормативного врегулювання й окремих аспектів практичного застосування конфіскації майна у кримінальних провадженнях приділяли свою увагу в своїх роботах такі вчені, як П.Д. Біленчук, В.Н. Веселова, В.Г. Гончаренко, В.К. Гришук, Н.О. Гуторова, М.Я. Гуцуляк, А.І. Зубков, В.Н. Іванов, Б.О. Кириш, Є.Д. Лук'янчиков, Ф.М. Марчук, Я.І. Соловій, Г. Собко, П.Л. Фріс та ін. Разом з тим, окремі питання, які виникають на практиці у зв'язку із змінами у законодавстві, не розглядалися.

Постановка завдання полягає у висвітленні ролі прокурорів на стадії виконання судових рішень у кримінальних справах; окреслено основні порушення, які допускаються органами державної виконавчої служби при виконанні покарання у вигляді конфіскації майна.

Результати дослідження. Конфіскація майна, напевно, є найбільш проблемним щодо практичного застосування серед майнових покарань.

Прокурори при здійсненні нагляду в цій сфері, крім Закону України «Про прокуратуру», керуються наказом Генерального прокурора України від 20.04.2016 № 161 «Про організацію діяльності прокурорів з нагляду за додержанням законів при виконанні судових рішень у кримінальних справах, а також при застосуванні інших заходів примусового характеру, пов'язаних з обмеженням особистої свободи громадян» [11].

Органами прокуратури України проведено відповідні перевірки, за результатами яких вивчено стан виконання цього виду покарання. Встановлено, що поширеного характеру набули наступні порушення з боку державних виконавців при виконанні рішень щодо конфіскації майна:

1) несвоєчасного та неповного вчинення державними виконавцями виконавчих дій або їх тривалої бездіяльності;

2) незаконного відчуження та реалізації майна, на яке накладено арешт або яке підлягає конфіскації;

3) виведення майна з-під арешту.

За інформацією Міністерства юстиції України, у 2015 році до органів Державної виконавчої служби України на виконання надійшло **3823** виконавчих документи цієї категорії, з яких у **941** випадку відмовлено у відкритті виконавчого провадження, з урахуванням залишку на початок звітного періоду (**2690**) на виконанні перебувало **5572** виконавчих документи, з яких **3030** завершено, у тому числі **1401** повернуто на підставі п. п. 2, 5 ч. 1 ст. 47 Закону України «Про виконавче провадження» від 21.04.1999 (далі – Закон) та **1111** фактично виконано, що складає лише 20 відсотків.

Упродовж I півріччя 2016 року до органів ДВС надійшло на виконання **2010** виконавчих документів цієї категорії, з яких у **534** випадках відмовлено у відкритті виконавчого провадження, з урахуванням залишку на початок звітного періоду (**2525**) на виконанні перебував **4001** виконавчий документ, з яких **1388** завершено, у т.ч. **594** повернуто на підставі п. п. 2, 5 ч. 1 ст. 47 Закону та **579** фактично виконано, що складає лише 14,5 відсотки.

За наслідками примусового виконання органами державної виконавчої служби рішень про конфіскацію майна у 2015 році передано на реалізацію майна на суму **8,7 млн. грн.**, а отримано від його реалізації **3,5 млн. грн.**, у свою чергу, у I півріччі 2016 року – **6,7 млн.** та **1,9 млн. грн.** відповідно.

Проведеними органами прокуратури перевірками встановлені суттєві порушення вимог національного законодавства при виконанні кримінальних покарань у вигляді конфіскації майна. Засуджені з метою ухилення від виконання покарання у вигляді конфіскації майна укладають цивільні договори після накладення слідчим арешту на майно.

Зокрема, прокуратурою Дніпропетровської області встановлено, що засуджений Д. у березні минулого року незаконно відчужив належну йому на праві власності квартиру, яка відповідно до вироку районного суду підлягала конфіскації. За вказаним фактом прокуратурою області внесено відомості до Єдиного реєстру досудових розслідувань за ознаками кримінального правопорушення, передбаченого ч. 2 ст. 388 КК України.

У Миколаївській області виявлено факт розтрати майна шляхом зловживання службовою особою службовим становищем, яке перебувало в її віданні, а саме: музичного центру SONY та мобільного телефону Motorola, яке під час виконання виконавчого провадження про конфіскацію майна засудженого П було описано та арештовано державним виконавцем відділу ДВС територіального управління юстиції у Миколаївській області.

За вказаним фактом Миколаївською місцевою прокуратурою № 2 розпочато кримінальне провадження за ознаками кримінального правопорушення, передбаченого ч. 2 ст. 191 КК України.

Проведеною перевіркою встановлено порушення вимог ч. 2 ст. 30 Закону щодо строків здійснення державними виконавцями виконавчих дій.

Так, 25.03.2013 державним виконавцем винесено постанову про відкриття виконавчого провадження про стягнення із засудженого П. всього належного йому на праві власності майна. Незважаючи на те, що у власності засудженого перебуває квартира, розташована у м. Миколаєві, на час перевірки державними виконавцями не вжито жодних заходів щодо її реалізації.

Попри те, що виконавчою службою зазначеного ВДВС ще 11.12.2014 відкрито виконавче провадження про стягнення із засудженого С. 1/3 частини майна та встановлено перебування у його власності квартири, лише через 1 рік і 9 місяців державний виконавець звернувся до суду

з поданням про визначення частки майна боржника у майні, яким він володіє спільно з іншими особами.

Прокуратурою Київської області виявлено факт несвочасного направлення службовими особами міськрайонного суду області виконавчого листа про конфіскацію майна засудженого Н. до виконання в органи державної виконавчої служби, внаслідок чого автомобіль (БМВ 5231) знятий із обліку.

За вказаним фактом місцевою прокуратурою внесено відомості до ЄРДР за ознаками кримінального правопорушення, передбаченого ч. 1 ст. 367 КК України.

Під час проведення перевірки встановлені непоодинокі факти нестачі конфіскованого майна. Так, у виконавчих провадженнях, які перебували на виконанні в одному з відділів Харківського Головного територіального управління юстиції, станом на 01.09.2015 нестача конфіскованого майна склала понад 15 млн. грн. Крім того, у 2014-2015 роках майно, яке підлягало конфіскації, передавалося на зберігання благодійному фонду в особі К., а конфісковані транспортні засоби – приватному підприємцю, власником якого був той же громадянин К.

За результатами перевірки місцевою прокуратурою № 2 внесено відомості до Єдиного реєстру досудових розслідувань за фактом зловживання службовим становищем службовими особами відділу ДВС Головного територіального управління юстиції в області під час виконання судових рішень про конфіскацію майна, внаслідок чого державним інтересам спричинено збитків на суму **понад 15 млн. грн.**, що є тяжкими наслідками, за ознаками кримінального правопорушення, передбаченого ч. 2 ст. 364 КК України.

Аналогічні факти розтрати майна **на загальну суму 1,6 млн. грн.** встановлено у 121 виконавчому провадженні, що перебували на виконанні у відділі ДВС у Закарпатській області, зокрема **43** транспортних засоби, що підлягали конфіскації, на суму **1,5 млн. грн.**, які були передані ФОП відповідно до договору про зберігання описаного та арештованого державними виконавцями майна.

За вказаним фактом РВ УМВС України в Закарпатській області внесено відомості до Єдиного реєстру досудових розслідувань за ознаками кримінального правопорушення, передбаченого ч. 2 ст. 388 КК України.

У Луганській, Харківській та Хмельницькій областях шляхом моніторингу Єдиного державного реєстру судових рішень виявлялися незаконні рішення, якими майно, що підлягало конфіскації, виключалося з-під арешту та в подальшому відчужувалося. За результатами вжитих заходів прокурорами в апеляційному порядку оскаржено **6** незаконних судових рішень, з яких **3** вже скасовано апеляційними судами.

Державними виконавцями при виконанні кримінального покарання у вигляді конфіскації майна порушуються і вимоги Закону України «Про виконавче провадження». При здійсненні прокурорського нагляду виявлені:

- порушення строку винесення постанов про відкриття виконавчого провадження;
- порушення строків вчинення виконавчих дій;
- факти тривалої бездіяльності державних виконавців щодо накладення арешту на майно, що підлягає конфіскації.

Так, державним виконавцем відділу ДВС у Волинській області **лише через 3,5 роки** накладено арешт на майно, а саме: на квартиру в м. Луцьку. На усунення виявлених порушень закону прокурори вносили вказівки.

Виявлено факти тривалої бездіяльності службових осіб судової влади при зверненні судових рішень про конфіскацію майна до виконання в органи державної виконавчої служби, внаслідок чого майно відчужувалося.

Так, службовими особами районного суду м. Києва, всупереч вимогам ст. 535 КПК України, виконавчий лист про конфіскацію майна засудженої, вирок щодо якої набрав законної сили 13.04.2010, направлено до органів державної виконавчої служби лише 30.01.2015, тобто майже через 5 років, внаслідок чого держава втратила можливість на звернення стягнення на земельну ділянку площею 3,5 га.

За вказаним фактом місцевою прокуратурою внесено відомості до Єдиного реєстру досудових розслідувань за ознаками кримінального правопорушення, передбаченого ч. 1 ст. 367 КК України.

Також прокурорами виявлено факт виключення з-під арешту майна, яке підлягає конфіскації на підставі підробленого судового рішення.

Так, засуджений вирок районного суду м. Києва від 12.10.2010 З. за ч. 4 ст. 27, ч. 2 ст. 369, ч. 4 ст. 190 КК України до 8 років позбавлення волі з конфіскацією всього майна викори-

став підроблену ухвалу районного суду від 20.05.2016, якою знято арешт із квартири, право власності на яку в подальшому за договором купівлі-продажу було переоформлено (зарєєстровано) на третю особу.

За вказаним фактом місцевою прокуратурою 23.08.2016 внесено відомості до Єдиного реєстру досудових розслідувань за ознаками кримінального правопорушення, передбаченого ч. 4 ст. 358 КК України.

Також прокурорами виявлено випадки службового підроблення, вчиненого державними виконавцями при проведенні виконавчих дій за рішеннями про конфіскацію майна.

Так, державним виконавцем ВДВС складено акт про відсутність майна у засудженого О., на яке може бути звернено стягнення, за участю понятих, які заперечили факт участі у проведенні виконавчих дій та підпису відповідного акта.

За вказаним фактом місцевою прокуратурою 26.08.2016 внесено відомості до ЄРДР за ознаками кримінального правопорушення, передбаченого ч. 1 ст. 366 КК України.

Висновки. Проведені органами прокуратури України в порядку нагляду за виконанням судових рішень перевірки засвідчили, що при виконанні органами Державної виконавчої служби України кримінальних покарань у вигляді конфіскації майна мають місце суттєві порушення чинного законодавства; наявні проблемні питання через відсутність нормативного врегулювання.

Проаналізувавши всі проблемні питання, пропонується передбачити у формі звітності № 1 Міністерства юстиції України окремий облік виконавчих документів про конфіскацію майна засуджених за вироками судів; внести доповнення до Закону України «Про виконавче провадження», передбачивши норми щодо повноважень прокурора при здійсненні нагляду за додержанням законів при виконанні судових рішень у кримінальному провадженні.

Список використаних джерел:

1. Вікіпедія: вільна енциклопедія [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://uk.wikipedia.org/wiki/Конфіскація_майна.
2. Энциклопедический словарь Брокгауза и Ефрона : в 12 т. / отв. ред. В.М. Карев, М.Н. Хитров. – Репр. изд. – М. : Большая Рос. энцикл. : Изд. дом «Экон. газ.», 1997. – Т. 6 : Клейраць – Лукьяновъ. – 1997. – 863 с.
3. Конституція України від 28 червня 1996 року (з наступними змінами) // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
4. Кримінальний кодекс України. Науково-практичний коментар : у 2 т. / за заг. ред. В.Я. Тація, В.І. Борисова, В.І. Тютюгіна. – 5-те вид. допов. – Х. : Право, 2013. – Т. 1 Загальна частина / Ю.В. Баулін, В.І. Борисов, В.І. Тютюгін та ін. – 2013. – 376 с.
5. Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів : Закон України від 2 червня 2016 року №1403-VIII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1403-19>.
6. Про виконавче провадження : Закон України від 2 червня 2016 року №1404-VIII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/T161404.html.
7. Кримінально-виконавчий кодекс України від 11 липня 2003 року № 1129-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1129-15>.
8. Про прокуратуру : Закон України від 14 жовтня 2014 року № 1697-VII // Відомості Верховної Ради України. – 2015. – № 2-3. – Ст. 12.
9. Аналітичні таблиці щодо стану здійснення правосуддя за 2016 рік [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://old.court.gov.ua/sudova_statystyka/zvit_tablici_2016/.
10. Про затвердження звітності за формою № 1 (піврічна) «Звіт про роботу органів державної виконавчої служби» та Порядку щодо її складання» : Наказ Державної виконавчої служби України від 21.12.2011 № 66/2 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/MUS17427.html.
11. Про організацію діяльності прокурорів з нагляду за додержанням законів при виконанні судових рішень у кримінальних справах, а також при застосуванні інших заходів примусового характеру, пов'язаних з обмеженням особистої свободи громадян : Наказ Генерального прокурора України від 20.04.2016 № 161 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.gp.gov.ua/ua/gl.html?_m=publications&_t=rec&id=94102.